

Komet informerar 2019:05, publicerad 2019-10-23

Därför måste Sverige hantera den accelererande teknikutvecklingen

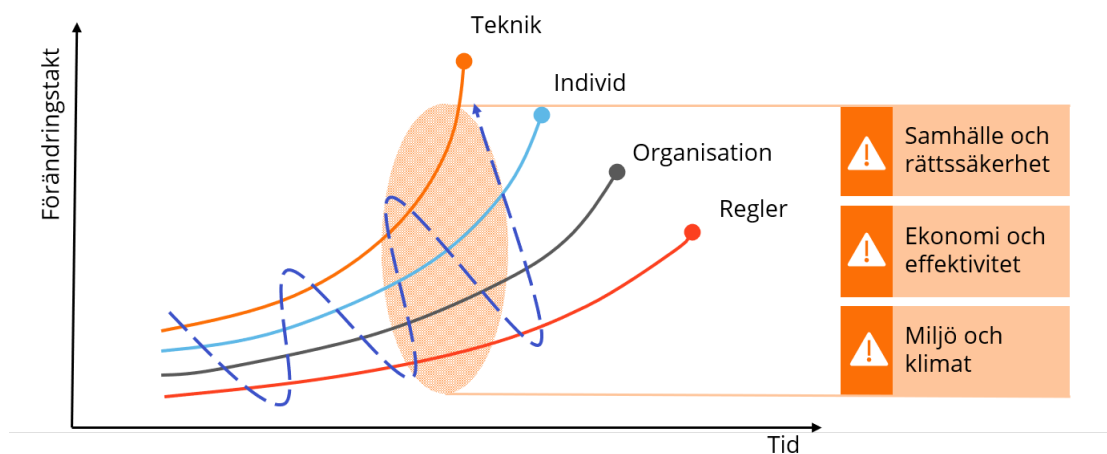
Världen står inför en teknisk revolution. Gränserna mellan den fysiska, digitala och biologiska världen flyter ihop. Teknik från olika områden kombineras och får nya kraftfulla användningsområden vilket lett till framsteg inom områden som robotik, artificiell intelligens, bioteknik och självkörande fordon.

Teknikutveckling kan bidra till att höja människors livskvalitet, skapa lösningar för en hållbar global utveckling och ge verktyg att bemästra risker för mänskligheten. Samtidigt måste frågor om ansvar och integritet bearbetas och säkerheten tryggas. Teknikutvecklingen väcker frågor om affärs- och ersättningsmodeller, ökade digitala klyftor och utanförskap.

Den stora utmaningen med nuvarande teknikutveckling är att andra områden inte förändras i samma snabba takt. Regelverk, offentlig förvaltning, organisationer och människor hinner inte med i det höga tempot. Detta är en växande utmaning och risk för samhället.

"Think about it, the pace of change has never been this fast, yet it will never be this slow again."

Justin Trudeau, Kanadas premiärminister, Davos 2018

Figur 1. Förmågan att hantera förändring påverkar möjligheten att dra nytta av den nya tekniken och hantera dess risker

Utan åtgärder uppstår risker

Människor, organisationer och regelverks förmåga att styra, hantera och anpassa sig till ny teknik och innovationer kan leda till positiva eller negativa effekter. Enskilda individer kan anamma ny teknik relativt snabbt. Anpassning hos organisationer och utvecklingen av regelverk går däremot långsammare. Detta påverkar både möjligheten att dra nytta av ny teknik och även hur dess risker hanteras. Utan åtgärder kommer denna skillnad i förändringshastighet att öka, vilket skapar nya risker eller förstärker befintliga.

Risker ur ett rättssäkerhetsperspektiv

När befintliga regelverk inte hanterar utmaningar som ny teknik för med sig innebär det risker utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv. Exempel på riskområden är demokratiska rättigheter, individens rätt till privatliv samt den rättsordning som skyddar individen mot övergrepp från andra människor eller från samhället.

Det är en demokratifråga att medborgare kan använda ny teknik.

Det är en demokratifråga att medborgare kan använda ny teknik. Grupper och individer får inte utestängas från samhällets eller ett företags tjänster på grund av avsaknad av teknik eller kunskap. Snabb teknikutveckling utan relevanta regelverk kan leda till rättsosäkerhet. Exempelvis kan ansiktsgenkänning kombinerad med AI röja individens rätt till privatliv, information i sociala kanaler kan användas i fel syften och sökmotorer kan förstärka ojämlikheter.

Samverkan, kunskapsutbyte och ömsesidig förståelse krävs för effektivitet.

Risk att resurser inte används effektivt

De som skapar, tolkar eller ger tillstånd utifrån regelverk behöver förstå och följa den tekniska utvecklingen. Likaså behöver de som utvecklar teknik förstå regelverk. Samverkan, kunskapsutbyte och ömsesidig förståelse krävs för effektivt arbete på båda sidor.

Kvalitativ utveckling av regelverk med demokratisk påverkan tar tid men är en garant för ändamålsenliga och rättssäkra regler. Lång ledtid i kombination med accelererande teknisk utvecklingen medför dock risk att genomförda regelförändringar snabbt blir inaktuella då omvärlden förändrats. För innovatören finns även risken att investerare väljer andra länder om det svenska regelsystemet inte är aktuellt och relevant.

Historisk tillbakablick - Olika strategier kan väljas för att möta ny teknik

På 1800-talet krävde regelverket i Storbritannien att en person med röd varningsflagga skulle gå före motoriserade fordon i tätbebyggd miljö (Locomotive Act 1865). Lagen gällde i 30 år och innebar att den brittiska transportsektorn utvecklades långsammare än motsvarande industri i andra länder.

Ett annat förhållningssätt tillämpades när tekniken att klonar gener utvecklades under 1970-talet. Då införde forskarsamhället ett så kallat moratorium. Forskarna kom överens om att tillfälligt avstå från att utföra experiment innan de hunnit ta fram gemensamma regler. De ville säkerställa hur metoden skulle användas för att inte utgöra något hot mot mänskligheten. När verksamheten kom igång genomfördes forskningen under stränga restriktioner.

Risker för miljön och samhällets trygghet

Historiskt har stora tekniksprång skapat behov av både nya regelverk och myndigheter. Utan aktiva åtgärder för att möta detta behov riskerar människor och natur att fara illa. Regelverken måste balanseras så att de släpper fram nya tekniska lösningar, men samtidigt inte åsidosätter säkerhet och trygghet.

Teknik i sig är inte ond, men den som kontrollerar tekniken har makt över andra människors vardag.

Dagens tekniksprång sker mycket snabbt och nya tekniska lösningar når många människor på kort tid. Teknik i sig är inte ond, men den som kontrollerar tekniken har makt över andra människors vardag. Här vilar ett ansvar på offentlig sektor att säkra så att tekniken inte missbrukas eller används av aktörer som önskar skada samhället eller enskilda.

Öka förmågan hantera den accelererande teknikutvecklingen

För att skapa goda förutsättningar för innovation och konkurrenskraft samtidigt som utveckling och spridning av ny teknik sker tryggt och säkert behöver teknisk utveckling ske mer i kontinuerligt samspel med policyutvecklingen. Det innebär att regelverk, riktlinjer och standarder behöver utvecklas mer löpande för att möjliggöra användning av ny teknik och affärsmodeller, samtidigt som de styr utvecklingen mot långsiktig samhällsnytta.

För att hantera den accelererande teknikutvecklingen och samtidigt skapa möjligheter för att nå de globala hållbarhetsmålen behövs samverkande och innovativa arbetsätt, vilket beskrivs i *Komet informerar 2019:01*. En central del av detta är skapa förutsättningar för försök i formen av **regulatoriska växthus**. Dessa skapar goda förutsättningar för kontrollerade tester i syfte att möjliggöra långsiktigt tryggare lösningar genom ett snabbare lärande. Arbetet med försök ska tydliggöra behov av utveckling och anpassning av regelverk samt involvera offentlig sektor, enskilda medborgare och företag.

Nya arbetsätt behövs för att nå målen i Agenda 2030

FN pekar på att för att nå hållbarhetsmålen i Agenda 2030 måste vi öka på innovationstakten och snabbare införa nya tekniska lösningar. För att säkerställa en trygg samhällsutveckling behöver Sverige hantera den snabba tekniska utvecklingens möjligheter och utmaningar.

GLOBALA MÅLEN
för hållbar utveckling